

TÜRKİYE’DE İSTİHBARAT KURUMLARININ GELİŞİMİNDEKİ TARİHSEL SÜREÇ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Gürkan GÜNDÜZ*

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de istihbarat faaliyetlerinin tarihsel gelişimini, kavramsal temellerinden başlayarak kurumsal yapılanmalar çerçevesinde ele almaktadır. İstihbarat kavramının etimolojik ve işlevsel boyutları açıklanmış; insanlık tarihinin erken dönemlerinden itibaren devletlerin güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda istihbarat faaliyetlerine başvurduğu ortaya konulmuştur. Türk devlet geleneğinde istihbaratın, göç, savaş, devlet yönetimi ve dış ilişkiler bağlamında vazgeçilmez bir unsur olduğu; Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde farklı kurumsal biçimler altında sürdürüldüğü görülmektedir. Osmanlı döneminde casusluk, dil, tüccar, elçi ve çeşitli paramiliter unsurlar aracılığıyla yürütülen istihbarat faaliyetleri, II. Abdülhamid döneminde hafiye teşkilatıyla kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Millî Mücadele yıllarında ise Karakol, Zabitan ve Hamza grupları gibi yapılar aracılığıyla istihbarat faaliyetleri örgütlü bir biçimde sürdürülmüştür. Cumhuriyet döneminde Millî Emniyet Hizmetleri’nin kurulmasıyla modern Türk istihbaratının temelleri atılmış, 1965 yılında MİT’in teşekkülüyle merkezî ve yasal bir yapı oluşturulmuştur. Emniyet ve jandarma istihbarat birimlerinin gelişimi de benzer şekilde kurumsallaşma, merkezileşme ve hukuki çerçeve içinde şekillenmiştir. Bu bütüncül süreç, Türkiye’de istihbaratın tarihsel süreklilik ve dönüşüm ekseninde geliştiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Son olarak doküman analiz tekniği kullanılarak yazılan bu makalede çok sayıda telif eserden istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik Yönetimi, İç Güvenlik, İstihbarat, Kamu Güvenliği, Ulusal Güvenlik

AN ANALYSIS OF THE HISTORICAL PROCESS OF THE DEVELOPMENT OF INTELLIGENCE AGENCIES IN TURKIYE

ABSTRACT

This study examines the historical development of intelligence activities in Türkiye, starting with their conceptual foundations and within the framework of institutional structures. The etymological and functional dimensions of the concept of intelligence are explained; it is demonstrated that states have resorted to intelligence activities in line with their security needs since the early periods of human history. It is seen that intelligence has been an indispensable element in the Turkish state tradition in the context of migration, war, state administration and foreign relations, and that it has been carried out under different institutional forms during the Seljuk, Ottoman and Republican periods. During the Ottoman period, intelligence activities carried out through espionage, language, merchants, envoys and various paramilitary elements acquired an institutional character with the establishment of the secret police organisation during the reign of Abdulhamid II. During the years of the National Struggle, intelligence activities were organised through structures such as the Karakol, Zabitan and Hamza groups. In the Republican era, the foundations of modern Turkish intelligence were laid with the establishment of the National Security Services, and a centralised and legal structure was created with the formation of the MIT in 1965. The development of the intelligence units of the police and gendarmerie has similarly taken shape within a framework of institutionalisation, centralisation, and legalisation. This comprehensive process clearly demonstrates that intelligence in Türkiye has developed along the axis of historical continuity and transformation.

Key Words: Internal Security, Intelligence, National Security, Public Safety, Security Management

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 16.01.2026

Yayına Kabul Tarihi: 16.03.2026

* Dr., Jandarma Genel Komutanlığı, ORCID ID: 0000-0002-3067-6576, E-posta: drgurkangunduz@gmail.com

Giriş

İstihbarat, devletlerin varlığı için son derece önemlidir (Kókuti & Falus, 2025, s. 1023). Bu durum, Türkiye için de geçerlidir. Türkiye’de istihbarat örgütünün gelişim sürecinin tam olarak ortaya konulabilmesi için öncelikle istihbarat kavramı üzerinde durulması gerekmektedir. İstihbarat kelimesi, Türkçeye Arapçadan geçen sözcüklerden biridir. “Haber” kelimesinden türetilen istihbar sözcüğü de Arapça kökenli olup, Türkçe sözlükte Arapçadaki anlamıyla aynı şekilde kullanılmaktadır. Anlam olarak bir fiili niteleyen istihbar kelimesi hem Türkçede hem de Arapçada haber ve bilgi alma, duyma ve öğrenme anlamlarına gelmektedir (Seyrek, 2020, s. 7). Haber sözcüğünden türetilen istihbarat kavramı; sözlük anlamı itibarıyla yeni edinilen bilgileri, veri toplama faaliyetlerini ve çeşitli kanallardan ulaşan duyumları ifade etmektedir.

Karan’a göre, insanlığın ilk dönemlerinden itibaren ortaya çıkan istihbarat ihtiyacı, çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar ulaşmıştır. İstihbarata ilişkin olarak Savaş Sanatı adlı eser, günümüze ulaşan en eski teorik çalışma olarak kabul edilmektedir. M.Ö. 550–470 yılları arasında yaşamış olan Çinli filozof Sun Tsu’ya ait bu eserde, geleceğin öngörülmesi amacıyla istihbarat faaliyetlerinin önemi vurgulanmakta; bu yöntemin ruhlarla, kâhinlere ve ilahlara başvurmaktan daha yararlı ve geçerli bir yol olduğu ifade edilmektedir. Sun Tsu’nun öğretileri ve fikirleri, günümüzde dahi bir istihbarat servisinin kurulması ve örgütlenmesi açısından geniş kapsamlı ve yol gösterici nitelik taşımaktadır. Bu çerçevede istihbarat, dünyanın en eski meslekleri arasında gösterilmektedir (Karan, 2007, s. 11).

Ulus devletlerin birbirlerine yönelik geliştirdikleri siyasal, sosyal, ekonomik ve askeri stratejiler ile faaliyetlerin önceden öngörülmesine duyulan ihtiyacın ivme kazanması, kurumsallaşmış haber alma yapılarının tesisini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda istihbarat; devletin bekası, anayasal bütünlüğü, egemenliği ve millî gücü teşkil eden unsurlara yönelik iç ve dış kaynaklı mevcut veya potansiyel tehditlerin bertaraf edilmesinde stratejik bir gereklilik arz etmektedir (Aydın, 2010, s. 17). İstihbarat üretimi, doktrinel olarak birbirini izleyen beş temel safhadan oluşan döngüsel bir mekanizma dâhilinde icra edilmektedir. Bu süreç; ihtiyacın belirlenerek planlanması, ham verilerin derlenmesi, verilerin işlenerek tasnif edilmesi, analiz edilerek mamul bilgi haline getirilmesi ve nihayetinde ilgili makamlara aktarılması safhalarından oluşmaktadır.

Yukarıda sıralanan faaliyetlerle uğraşan kişilere istihbaratçı denilmektedir. Bu bağlamda istihbaratçı, istihbarat faaliyetlerini yürütmekle görevli olup yetkilerini kanunlardan alan profesyonel meslek memurlarından oluşmaktadır. Çağdaş demokrasilerde olduğu gibi, istihbarat örgütlerinde görev alan meslek memurları işe yönelik icra yetkilerini Anayasa, yasalar ve özel kanunlar olmak üzere ilgili mevzuatlardan almaktadırlar. Yukarıda ifade edildiği üzere istihbaratçı, çalışmalarını yürütürken beş temel hususu dikkate almak durumundadır. Bunlardan ilki planlamadır. Planlama aşamasının ardından istihbaratçı, bilgiyi toplamakta; toplanan bilgileri genel bir incelemeye tabi tutarak değerlendirmekte ve üzerinde çalışmaktadır. Son aşamada ise elde edilen bilgilerden üretim ve dağıtım süreci ortaya çıkmaktadır. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de istihbarat örgütleri bu görev anlayışı çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

Yukarıda sıralanan faaliyetleri yurt içi ve yurt dışında yürütebilecek, analiz edebilecek ve son aşamada gerektiğinde kullanılmak üzere arşivleyebilecek; paylaşım yapabilecek ya da

operasyonel faaliyeti icra edebilecek kadrolara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu ihtiyaç, zaman içerisinde istihbarat teşkilatlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bir devletin jeopolitik ölçeği ve kapasitesi ne denli gelişmiş olursa olsun, kurumsal bir kimliğe haiz ve rasyonel teşkilatlanmış bir istihbarat mekanizması olmaksızın bekasını teminat altına alması imkân dahilinde değildir. Zira istihbari faaliyetlerin etkinlik düzeyi; ancak yapısal bir organizasyon çerçevesinde, görev tanımları ve yetki sahaları belirlenmiş, nitelikli beşerî sermaye tarafından icra edilmesiyle mümkündür (İyiat, 2020, s. 19-20). İstihbari faaliyetleri icra etmek üzere yapılandırılan teşkilatlar, icra edilen görevin mahiyetine ilişkin operasyonel çalışma prensiplerine ve bu ilkelerle eş güdümlü olarak gelişen, kendine özgü bir terminolojik literatüre sahiptir.

Türk tarihinde istihbarat faaliyetleri incelendiğinde; göç amacıyla aranan yeni yaşam alanlarının araştırılması, görevlendirilen kişiler aracılığıyla düşman faaliyetlerinin takip edilmesi, askerî keşifler yoluyla savaşılacak bölge ve topluluklar hakkında bilgi toplanması ve istihbarat amacıyla kullanılan ateş kuleleri vasıtasıyla gelişmelerin ana karargâha iletilmesi şeklinde yürütüldüğü görülmektedir. Bilindiği üzere ilk Türk devletleri, Orta Asya bozkırlarında milattan önce ortaya çıkmıştır. Bu süreç, öncelikle boyların bir araya gelmesiyle başlamış, ardından yurt edinme ve müteakiben kendi ekonomik yapısını oluşturma aşamalarıyla devam etmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde, şüphesiz güçlü bir orduya ve istihbarata ihtiyaç duyulmuştur. Güçlü bir ordu, devletin hem kuruluşu hem de devamlılığı açısından önemli görülürken, istihbarat ise düşman hakkında bilgi alma faaliyeti olarak değerlendirilmiştir (Mutlu, 2023, s. 55). Bu duruma, Osmanlı İmparatorluğu döneminde olduğu gibi Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar da aynı şekilde bakılmıştır.

“Türkiye’de İstihbaratın Gelişimindeki Tarihsel ve Hukuksal Süreç Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışma, iki bölüm halinde işlenerek ele alınmıştır. İlk bölümde Türkiye’de istihbaratın gelişiminin kronolojik gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Türkiye’de istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesinde hangi hukuki sürecin işlediği ve istihbarat çalışmaları için hangi hukuki belgelerin oluşturulduğu hususu ayrıntılandırılmaya gayret edilmiştir. Doküman/literatür analiz tekniği ve karşılaştırmalı yöntemlerin kullanıldığı bu makalede, istihbarat alanında çalışan bilim insanlarına katkı sunulması hedeflenmektedir.

1. Türkiye’de İstihbaratın Tarihsel Gelişimi

1.1. Osmanlı İmparatorluğu Öncesinde Türk Devletlerinde İstihbarat

İslamiyet’ten önce devlet kuran Türkler açısından istihbarat, iç işler, devlet yönetimi ve dış ilişkilerde gerekli unsurlardan birini oluşturmuştur. Eski Türklerde bilginin elde edilmesi ve işlenmesinin odağında insan unsuru yer almıştır. Gerek Türklerde gerekse diplomatik ilişkiler kurulan öteki devletlerde istihbarat çalışmaları insanlar vasıtasıyla yürütülmüştür. Bu faaliyetleri icra eden kişiler, asıl görevlerinin dışında farklı rollere de sahip olmuşlardır. İstihbarat faaliyetlerinde bulunacak kimseler, gerçek kimliklerini gizleyerek farklı rol ve görevler üstlenmişlerdir. Türk yurduna yaygın olarak seyyah, rahip ve tüccar gibi görevler üstlenmiş kişiler çoğu zaman casusluk faaliyetleri yürütmek maksadıyla gelmişlerdir. Özellikle Çin ile kurulan ilişkilerde, bu tür rollere girmiş kişiler heyetler aracılığıyla Türk yurdunda casusluk faaliyetleri yürütmüşlerdir (Mandaloğlu, 2024, s. 515).

İslamiyet’i benimseyen ilk Türk devletlerinden biri olan Karahanlılar Devleti’nde (840-1212); iç ve dış tehdit unsurlarına karşı stratejik bir savunma mekanizması olarak kurulan, gizlilik dereceli bilgileri ilgili devlet mekanizmalarına aktaran kurumsal bir istihbarat

teşkilatı ihdas edilmiştir. İstihbarat kavramının yanı sıra, kurumun tanımlanmasında Arapça muhaberat kelimesi de kullanılmıştır. Bu görevi yerine getiren kişiler için, gözetleyen ve araştıran anlamında casus ile haber taşıyan anlamında sâhibü'l-haber ve sâhibü's-sır ifadeleri kullanılmıştır. Benzer şekilde, diğer bir Müslüman Türk devleti sayılan Gaznelilerde (963–1186) de askerî örgütlenme içerisinde Sâhib-i Berîd-i Leşker adı verilen bir sınıf bulunmaktaydı (Demircioğlu, Güven, & Hınız, 2021,s.21-25). Söz konusu sınıfın temel görevi; sefer sürecindeki orduya refakat ederek askeri hareketin seyrini denetlemek, muharebenin gidişatını ve ganimetlerin dağıtım usullerini doğrudan hükümdara raporlamaktır.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'ndan (1037–1157) Osmanlı'ya uzanan tarihsel bağların neticesinde ortaya çıkan ilişkiler, günümüze özgü bir yansıma olmayıp geçmişi yüzyıllar öncesine dayanan ikili ilişkilere, insani, ticari, siyasi ve diplomatik hususlara dayanmaktadır (Daş Darıcı, 2018, s. 18-19). Bu bağlamda Türk-İslam tarihinin ilk dönemlerindeki en büyük imparatorluklardan biri olan Selçuklularda kurumsallaşma, hükmettikleri coğrafyanın da etkisiyle islami gelenek ve Fars tarzı idari yapılanma üzerine şekillenmiştir. Selçuklulardan önce kurulan Gazneli Devleti ile Abbâsî Devleti'nde istihbarat faaliyetlerinin Berîd teşkilatı tarafından yürütülmesi, Selçukluların da bu kurumu tesis etmesini sağlamıştır.

Selçuklularda istihbarat faaliyetleriyle ilgilenen kurum Divânü'l-berîd olarak adlandırılmış, bu kurumun başında bulunan kişi ise sâhib-i dîvân-ı berîd şeklinde tanımlanmıştır. Selçuklu Devleti'nin bilhassa İran coğrafyasındaki hâkimiyet sahasında heterojen bir etnik yapı üzerinde otorite kurması, istihbari faaliyetlerin stratejik bir öncelik kazanmasını tetiklemiştir. Bu bağlamda, devletin bekası ve toplumsal kontrolün tesisi amacıyla yürütülen istihbarat mekanizmalarının, henüz kuruluş evresinden itibaren devlet teşkilatlanmasının ayrılmaz bir parçası haline geldiği gözlemlenmektedir (Demircioğlu, Güven, & Hınız, 2021,s. 25). Aynı dönem ve coğrafi havzayı paylaşmaları hasebiyle Gazneliler ile devamlı bir rekabet ve çatışma ikliminde bulunan Selçukluların, 1040 Dandanakan Muharebesi öncesinde 'Kınık uruğuna mensup casuslar' vasıtasıyla Sultan Mesud'un askeri tahkimatını ve hazırlıklarını deşifre etmeye çalışmaları; söz konusu dönemde Selçuklu devlet yapısının gelişmiş bir istihbari kapasiteye haiz olduğunu teyit etmektedir.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Anadolu'da varlık gösteren Anadolu Selçukluları (1077–1308) döneminde de istihbarat faaliyetleri yürütülmüştür. Bu dönemde casuslar, bağlı bulundukları devletler adına faaliyet göstermekte ve karşı devlet hakkında bilgi toplamaktaydı. Büyük Selçuklu Devleti'nden başlayarak diğer Türk devletlerinde casus yerine "ulak" ifadesinin kullanıldığı kaynaklarda belirtilmektedir. Anadolu Selçuklu Devleti'nde gerekli görülen durumlarda devlet görevlileri de casusluk faaliyetlerini yürütmekteydi. Casuslar, gizli faaliyetlerini sürdürebilmek amacıyla tüccar, elçi, derviş ve seyyah kılığına bürünerek halkla kaynaşmakta ve bu yolla bilgi toplamaktaydı (Uyar, & Şahin, 2021, s.592). Örneğin Celalettin Harzemşah'ın Ahlat'ı kuşatma altına aldığı sırada I. Alâeddin Keykubat elçi olan Emir Kemaleddin Kamyar'ı, Celalettin'e göndermiştir. Elçi, Celalettin'in yanında gördüğü İbn Bibi'nin annesi olan İbn Müneccime hakkında bilgiler toplayıp sultana iletmıştır.

Eroğlu'na göre, Osmanlı öncesi Türk devlet geleneğinde sevk ve idare mekanizmalarının istihbari faaliyetlere stratejik bir öncelik atfettiği ve sistematik olarak istihbarat görevlilerinden istifade ettiği görülmektedir. Bilhassa Selçuklu dönemi özelinde, kapsayıcı bir haber alma ağının tesis edildiği tarihsel kaynaklarca teyit edilmektedir. Bu bağlamda, Büyük Selçuk-

lu Devleti’nin seçkin devlet adamı Vezir Nizamülmülk; yönetim felsefesine dair kaleme aldığı klasikleşmiş eseri Siyasetnâme’de, istihbaratın devlet idaresindeki kritik fonksiyonuna ve operasyonel gerekliliğine müstakil bölümler ayırarak geniş yer vermiştir. Nizamülmülk, cahiliye ve İslam dönemlerinde padişahların bütün şehirlerde olup bitenden haberdar olabilmeleri için sâhib-i berîd bulundurdıklarını örnek göstererek, Selçuklu hükümdarının da zaman ve yer ayırt etmeden, ordu ve mahiyetinin ahvalini araştırıp sormak ve olup biteni az çok bilmek gibi görevlerinin bulunduğunu ifade etmektedir (Haldun Eroğlu, 2003, s. 15).

1.2. Osmanlı İmparatorluğu’nda İstihbarat Çalışmaları

Güçlü bir devlet yapısına sahip Osmanlı İmparatorluğunda istihbarat görevini yapan casusların görevi, temel bilgi kaynaklarını elde etmek olmuştur. Nitekim arşiv belgeleri, devletin kuruluşundan itibaren casusların aktif bir biçimde kullanıldığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu maksatla “dil” olarak adlandırılan unsur da bir diğer istihbarat kanalı olup, özellikle askerî istihbarat alanında devletin en fazla istifade ettiği bilgi kaynaklarından birisi konumunda olmuştur. Bilhassa sefer öncesinde yapılan “keşif baskınlarında” düşman askerlerinden ele geçirilen kişiler gibi görünmelerine rağmen, “Diller” casusluk faaliyetlerinde kullanıldıklarında karşılaştırmalı bilgi elde edilmesine imkân tanımış; bu yönüyle uzun yıllar boyunca faaliyetlerinden yararlanan kişiler olmuşlardır.

Osmanlı’da diğer istihbarat grupları arasında yer alan “martolos” ve “voynuklar”, Balkanların fetih aşamasının ilk tarihinden itibaren devletin merkezi idaresinin ihtiyaç duyduğu paramiliter bir statüye sahip olmuş; zamanla siyasi otoritelerin gereksinimleri doğrultusunda fetih edilen Balkan coğrafyasında yöneticiler tarafından istihbari bilgi edinmek amacıyla kullanılmıştır. Bu arada “tüccarlar” ile “gezginler” de klasik devrin bilgi edinme kanalları arasında yer almaktadır. Bu kişiler, belirli bir vazifeye bağlı olmadan ya tek başlarına dış istihbari amaçlı mühim bir bilgi akışı temin etmekte ya da bazen ise tüccar elbisesi giyerek resmî görevli olarak yurt dışına gönderilmekteydi. Bu bilgi alma yolu, özellikle keşif faaliyetleri açısından oldukça yararlı görülmüştür. Bu grupların yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu’nda yöneticilerin dış devletlerde resmî vazifelerle göndermiş olduğu büyükelçilerle tercümanların “istihbarat ajanı” olarak görevlendirildiğine dair birtakım vesikalar da bulunmaktadır (Gültekin, 2023,s.6407).

Yüksel’e göre, II. Abdülhamid devrine gelinceye kadar geçen süreçte Osmanlı Devleti’nde, merkezden idare edilen ve belli başlı elemanları bulunan temel bir istihbarat örgütünün olmaması, kuruldukları tarihten itibaren alınması gereken bilginin sağlanması hususunda casuslar başta olmak üzere çok sayıda farklı bilgi kanallarından istifade edilmesini mecbur kılmıştır. Askerî amaçlı bilgi edinilmesi gerekli olduğu durumlarda esirler, casuslar, yolcular ve tacirlerden istifade edilmiştir. Diplomasi alanında istihbarat elde etmek için ise Batı dillerini bilen casuslar olmadığından bu alanda tercümanlar, geçici ya da daimi elçilikler ve yabancı diplomatlar kullanılmıştır (Yüksel, 2018, s. 24-25).

Bu süreçte Osmanlı istihbaratında casuslar önemli bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda casus olarak görevlendirilen kişiler, görev yaptıkları ülkelerde sofı, burjuva, tüccar, papaz veya keşiş kimlikleriyle faaliyet göstermişlerdir. Bulundukları bölgelerde yürüttükleri faaliyetlere ilişkin raporları beylerine iletmişler, beyler de gerekli bilgileri gecikmeksizin merkeze, Divân-ı Hümayun’a ulaştırmışlardır. Bu nedenle devlet düzeninin sağlanması ve sürdürülmesini amaçlayan istihbarat çalışmalarında casuslar ve tebdil yöntemleri tercih edilmiştir. Kısaca

ifade edilirse, bütün istihbarat örgütlerinin tek bir yapı altında birleştirilememesi ya da sürekli ve düzenli bir biçimde istihbaratı mümkün hale getirecek düzenli bir istihbarat teşkilatının olmaması, imparatorluğu devleti idare edenler için bilgi edinme hususunda bütün istihbarat kaynaklarının açık bırakılması ve bunlardan azami ölçüde yararlanılmasını mecbur kılmıştır. Ancak önceki dönemlerde sıklıkla başvurulmuş yolcu, tüccar, gemici, ulak ve tercüman gibi bilgi kanalları, çağın şartlarının gerektirdiği teşkilatlanmanın başlaması ve gelişmesiyle birlikte yerlerini büyük ölçüde casuslara bırakmak durumunda kalmıştır (Yüksel, 2018, s. 24-25). Özellikle Tanzimat Dönemi'nden itibaren yürütülen istihbarat çalışmalarında onların isimlerine nadiren tesadüf ediliyor olması bahsedilen gelişmenin bir neticesidir.

Sultan II. Abdülhamid, modern tarzda adlandırılabilir bir istihbarat teşkilatını ihdas eden ilk Osmanlı padişahıdır. Bu nedenle II. Abdülhamid, istihbarat faaliyetlerinin bizzat başında bulunan bir padişah olarak tanınmaktadır (Gör, 2021, s. 34-35). Bu durumun oluşmasında, Abdülhamid'in çeşitli başarısız suikast ve darbe girişimlerine maruz kalmasının etkili olduğu görülmektedir. Anayasa yapma vaadinde bulunan Sultan II. Abdülhamid, kardeşi V. Murad'ın yerine tahta çıktıktan iki yıl sonra, masonlar tarafından düzenlenen ve eski padişahı yeniden iktidara getirmeyi amaçlayan, İngiltere'nin desteklediği iki darbe girişimini bertaraf etmeyi başarmıştır. Bunun yanı sıra Sultan Abdülhamid'in kendisi de çeşitli başarısız suikast girişimlerinin hedefi olmuştur. Tüm bu gelişmeler, zeki ve ihtiyatlı bir padişah olan II. Abdülhamid'i sıkı tedbirler almaya yöneltmiştir. Bu nedenle II. Abdülhamid, gerekli önlemler alınmadan hiçbir şeye ve hiç kimseye inanıp güvenmeyen bir yönetim anlayışı benimsemiştir.

Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı tahtına çıktığında saraydan başlayarak tüm ülkeyi kapsayan bir istihbarat ağı kurma ihtiyacı hissetmiştir. Sadrazam Said Paşa, II. Abdülhamid'in bu teşkilatı saraya bağlamasını teklif etmiş ve nizamnamelerini bizzat kaleme almıştır. Bu şartlar altında II. Abdülhamid, istihbarat faaliyetlerini daha etkili biçimde yürütebilmek amacıyla Yıldız Teşkilatı'nı kurmuştur (Haydaroglu, 1997, s. 135-174). Yıldız İstihbarat Teşkilatı olarak da adlandırılan bu haber alma örgütü, Batılı devletlerin hedeflerini gerçekleştirmesi önünde bir engel olarak görüldüğü için onların hedefi hâline gelmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ise diğer birçok kuruluş gibi Yıldız Teşkilatı da lağv edilmiş, bu teşkilatın görevleri Miralay Galip Bey'in idaresinde bulunan Emniyet-i Umumiye'ye devredilmiştir.

II. Abdülhamid'in kurduğu Hafiye Teşkilâtı, Türk istihbarat tarihinin ilk organize örgütü olarak değerlendirilmektedir. Esasında hafiyelik, birçok meslek gibi tarihin en eski mesleklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ancak Türk devletlerinde hafiyeliğin asıl gelişim gösterdiği dönem II. Abdülhamid devridir. XIX. yüzyılın son çeyreğinde II. Abdülhamid tarafından oluşturulan bu teşkilât, dönemin koşullarında ortaya çıkan istihbarat ihtiyacını karşılamak amacıyla teşekkül etmiş ve bu görevini nispeten başarıyla yerine getirmiştir. Bu yönüyle Hafiye Teşkilâtı, Millî İstihbarat Teşkilâtı'nın öncülü olarak nitelendirilebilecek bir yapı arz etmektedir. Bununla birlikte Hafiye Teşkilâtı ile günümüz istihbarat teşkilâtlarını karşılaştırmak, bu yapıların benzerlik ve farklılıklarını tespit etmeye çalışmak, sonuçsuz ve yanıltıcı bir çaba olarak değerlendirilebilir. Zira Hafiye Teşkilâtı, XIX. yüzyıl dünyasına ait bir teşkilât olup, yalnızca kendi döneminin şartları içerisinde ele alınmalıdır (Gür, 2015, s. 25-26). Bununla birlikte kendisinden sonra kurulan istihbarat örgütlerinin atası olması hasebiyle, Türk istihbarat tarihinde ayrı ve özel bir yeri vardır.

II. Abdülhamid devrinde önemli bir yere sahip olan Hafiye Teşkilâtı’nın temellerinin, Sultan Abdülhamid’den önce atıldığı bir gerçektir. Ancak II. Abdülhamid, bu teşkilâtı hukuken Zaptiye Nezareti’ne bağlı görünmesine rağmen fiilen doğrudan kendisine bağlamış ve bu durumu bazı gerekçelere dayandırmıştır. Öncelikle devlet ricaline güven duymamaktadır; zira amcası Sultan Abdülaziz’i tahttan indiren bir devlet ricaliyle karşı karşıya kalmıştır. Tahta çıktığı sırada hayatta olmamakla birlikte, amcasını hal eden grubun lideri olan eski Serasker Hüseyin Avni Paşa’nın İngiltere’den “yüklüce bir para aldığı”, Londra Sefiri Musurus Paşa tarafından dile getirilmiştir. Grubun ikinci önemli ismi ise sadrazamlık görevini yürüten Mithat Paşa’dır. Sultan II. Abdülhamid, bu kişilere güvenmemekte; dolayısıyla güven duymadığı kimseleri kontrol altında tutmanın yolunu bu mekanizma üzerinden sağlamaktadır (Beyhan, 1999, s. 72). Bu açıdan Sultan II. Abdülhamid döneminde Hafiye Teşkilatı onun için son derece önemli olmuştur.

Bu süreçte hafiye teşkilâtı, zaman içerisinde tamamen kurumsal bir kimliğe büründürülmüş; 1884 yılında teşkilâtın ıslahı ve geliştirilmesi amacıyla Fransa’dan Mösyö Bonin getirilmiştir. Bonin tarafından hazırlanan layihada, hafiye teşkilâtının amacı ve mahiyeti netleştirilmiş; teşkilâtın Zaptiye Nezareti’ne bağlı olmakla birlikte padişahın hukûk-u mukaddesini korumak, saltanatın devamını sağlamak ve tebaa-i Osmânîyenin emniyetini temin etmek gibi hususlarda görevli olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu yönüyle söz konusu teşkilât, zamanla Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde en önemli istihbarat kurumlarından biri hâline gelmiştir (Şeber, 2012, s. 35). Ancak, bu teşkilatın günümüzdeki Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ile aynı yapıda olduğunu söylemek çok da mümkün değildir.

Yukarıda sunulan bilgiler çerçevesinde Göç’e göre, II. Abdülhamid döneminin en önemli kurumlarından biri olan ve Türkiye’de bilinen ilk istihbarat örgütü niteliğini taşıyan hafiye teşkilatı gerek günümüz istihbarat teşkilatlarıyla gerekse kendisinden hemen sonra kurulan istihbarat yapılarıyla bire bir örtüşmemektedir. Hafiye teşkilatı ile atası olarak kabul edilen MİT ya da kendisinden sonra gelen teşkilatlar arasındaki en belirgin fark, hafiye teşkilatının fişleme faaliyetleri dışında ciddi bir cezai müeyyide uygulamamasıdır. Nitekim Özel Harp Dairesi, Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele Grup Komutanlığı ve 1912 sonrasında faaliyet gösteren Teşkilat-ı Mahsusa gibi örgütler, yalnızca istihbarat toplamakla yetinmemiş, aynı zamanda cezalandırıcı bir rol de üstlenmişlerdir. Bu yapılar fişleme faaliyetlerinin yanı sıra operasyonel faaliyetlere de başvurmuşlardır. Buna karşılık hafiye teşkilatı, muhalif unsurları tespit ettikten sonra onları katletme ya da infaz etme yoluna gitmemiş; bu kişileri yurt dışına sürgüne göndermiş ve sürgün sonrasında dahi sahiplenmiştir. Bu durum, söz konusu teşkilatlar arasındaki en temel farklardan biri olarak değerlendirilmektedir (Göç, 2013, s. 90).

Osmanlı döneminde istihbarat ile ilgili olarak ele alınabilecek son kurum ise Teşkilat-Mahsusa adlı gruptur. Güneş’e göre, kuruluş evresi kronolojik olarak kesinlik arz etmeyen Teşkilat-ı Mahsusa; kamuoyunda geleneksel Osmanlılık doktrini ile özdeşleştirilse de operasyonel düzlemde Panislamizm ve Pantürkizm ideolojileri ekseninde faaliyet göstermiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin iktidarı tekelinde toplamasının ardından, örgütün kurumsal teşekkülü 17 Kasım 1913 tarihine tekabül etmektedir. Sadaret makamına bağlı bir hiyerarşik yapıda konumlandırılmasına karşın, bu bağ yalnızca idari bir formalite ile sınırlı kalmış; teşkilat, operasyonel süreçlerinde tam bir özerklik ve bağımsızlık içerisinde hareket etmiştir (Güneş, 2013, s.101).

Teşkilat başkanı, istihbari çıktıları yalnızca Sadaret makamı ve Harbiye Nezareti ile paylaşarak dar kapsamlı bir raporlama hiyerarşisi izlemiştir (Çağlak, 2021, s. 269). 1914 yılının Ağustos ayında gerçekleştirilen yapılandırma süreciyle birlikte organizasyon; Rusya, Fransa ve İngiltere gibi itilaf güçlerine yönelik stratejik karşı koyma faaliyetlerine odaklanmıştır. Bahse konu devletlerin nüfuz alanlarında operasyonel hücreler ve gizli networkler tesis ederek espionaj ve kontra-espionaj faaliyetlerini sevk ve idare etmiştir. Askeri düzlemde ise konvansiyonel olmayan yöntemleri benimseyen teşkilat; düzensiz birliklerin mobilizasyonu, eğitimi ve yönetimi hususunda gayrinizami harp uzmanlarından müteşekkil kadrolar ihdas etmiştir. Bu bağlamda Teşkilat-ı Mahsusa, belirli coğrafyalarda Osmanlı toprak bütünlüğünü müdafaa eden yegâne paramiliter güç odağı konumuna yükselmiştir (Güneş, 2013, s.101).

1.3. Cumhuriyet'in İlk Yıllarından Günümüze Türkiye'de İstihbarat Çalışmaları

Milli Mücadele Dönemi'nde (1919-1922) işgal güçlerine karşı sürdürülen Kurtuluş Savaşı'nda Mondros Ateşkes Antlaşması bağlamında dağıtılmış olan hem rütbeli hem de rütbesiz askerler, Anadolu'yu haksız yere işgal eden işgalci devletlerin kontrolü altında olan depolarda bulunan askeri malzemeler son derece önemli olmuştur (Zürcher, 2005, s. 121-122). Bu nedenle söz konusu dönemde bazen TBMM'nin bilgisi dâhilinde bazen de hiçbir yerden talimat almadan hem İstanbul'da hem de Anadolu'da gizli istihbarat örgütleri kurulmuştur (Türkmenoğlu, 2021, s. 542). Kurtuluş Savaşı yıllarında cephede savaşan askerler dışında istihbarat örgütleri de cephe gerisinde başta bilgi toplama olmak üzere birçok alanda çok ciddi bir mücadele vermişlerdir.

Yukarıda verilen bilgiler bağlamında Kurtuluş Savaşı yıllarında Kasım 1919'da kurulan ilk örgüt, Karakol Cemiyeti'dir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin hem sivil hem de askeri kadrolarının çalışmaları sonucunda kurulan ve ülkenin kurtuluşu için ciddi bir biçimde çalışan Karakol Cemiyeti, son derece etkin bir kuruluş olmuştur. Esasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin denetimindeki "Teşkilat-ı Mahsusa" örgütüne benzer olan bu cemiyet, bilhassa Anadolu hareketinin hem lojistik hem de haber alma ihtiyaçları yanında azınlık çeteleriyle mücadele etmiştir (Bal, 2022, s.103; Aydoğdu, 2010, s.605). Yani Kurtuluş Savaşı yıllarında bir istihbarat örgütü olarak varlığını sürdüren Karakol Cemiyeti, Anadolu'nun düşman işgalinden kurtarılmasından ve Anadolu hareketinin başarıya ulaşmasında etkili olan kurumlardan birisi olmuştur.

Kurtuluş Savaşı yıllarında faaliyet gösteren bir diğer istihbarat grubu Zabitan Grubu'dur. Karakol Cemiyeti'nin yeniden faaliyete geçirilmesine yönelik çalışmalar çerçevesinde, daha önce Karakol Cemiyeti içerisinde yer alarak Üsküdar'da çalışmalarda bulunan Muğlalı Mustafa Bey'in öncülüğünde kurulmuştur. Mustafa (Muğlalı) Bey, önceki teşebbüs ve tecrübeler ışığında cemiyeti yeniden ihya etmiş ve Zabitan adı altında yaklaşık bir yıl süreyle faaliyette bulunmuştur. Cemiyetin Ankara ile olan ilişkileri, Zabitan Grubu döneminde de devam etmiştir. Millî Mücadele yıllarında İstanbul'daki gizli gruplarla bağlantısı bulunan Hüsnü (Himmetoğlu) Bey, Zabitan Grubu'nun kuruluş tarihini 23 Nisan 1920 olarak belirtmekle birlikte, teşkilatın esas kuruluş tarihinin 27 Ekim 1920 olduğunu ifade etmektedir (Aydın, 1990, s. 13).

Millî Mücadele yıllarında Zabitan Grubu tarafından Anadolu'ya gönderilen bazı subayların İtilaf Devletleri adına ajanlık faaliyetlerinde bulunduğu ortaya çıkmıştır. Gerçekten de

İngiltere adına ajanlık yaptığı kesin olarak belirlenen “Hintli Mustafa Sagir’in” üzerinde, Zabitan Grubu tarafından kullanılan Karakol Cemiyeti mührü taşıyan ciddi bir gizli bir doküman ele geçirilmiştir. Mustafa Sagir’in bu belgeyle İnebolu’ya çıktığı anlaşılmıştır. Mustafa Sagir, Mustafa Kemal Paşa’ya suikast düzenlemek amacıyla 11 Aralık 1920 tarihinde Ankara’ya geldiği iddiasıyla tutuklanmış; Ankara İstiklal Mahkemesi’nde yapılan yargılama sonucunda ise 23 Mayıs 1921 tarihinde idam edilmiştir (Türkmenoğlu, 2021, s.545-546). Bunun dışında söz konusu grubun üyelerinden çok sayıda kişi deşifre olduğu için adı “Yavuz Grubu” şeklinde değiştirmiştir.

Zabitan Grubu bağlamında ele alınabilecek bir diğer yapı Hamza Grubu’dur. Çağlak’a göre, Türklerin istihbarat faaliyetlerini yasal yapılanmalar çerçevesinde ve belirli nizamlar doğrultusunda yürütme özelliğine sahip olan temel istihbarat örgütlerinden birisi “Hamza Grubu” adlı örgüttür. “Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâseti” bünyesinde ve Ankara’nın onayıyla kurulan Hamza Grubu, bu yönüyle ilk istihbarat grubu olma özelliğini taşımaktadır. 23 Eylül 1920 tarihinde faaliyetlerine başlayan Hamza Grubu, aynı zamanda Felah Grubu’nun çekirdeğini oluşturmıştır.

Türkler, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kurulmasının ve yasama ile yürütme yetkisinin Meclis’te toplanmasının ardından da istihbarat faaliyetlerini sistem içi bir düzen içerisinde, merkezî yapılara bağlı ve denetimli bir biçimde yürütme çabası içinde olmuştur. Bu durum, Mustafa Kemal’in aşamalı olarak geliştirmeyi hedeflediği demokratik hukuk devleti modelinin, istihbarat boyutuyla da tamamlanmasının amaçlandığını göstermektedir. Mustafa Kemal’in, merkezî otoriteyle uyumlu biçimde çalışan ve resmî bir kimliğe sahip istihbarat organizasyonları aracılığıyla sahada var olmayı arzuladığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu süreçte Hamza Grubu’nun etkin bir rol üstlendiği görülmektedir (Çağlak, 2021, s. 271-272).

Milli Mücadele Döneminde yukarıda sayılan istihbarat grupları dışında irili ufaklı başka gruplar da kurulmuştur. Bunlardan birisi olan Felah Grubu 31 Ağustos 1921 ile 4 Ekim 1923 tarihleri arasında faaliyet göstermiştir. Ayrıca “Ferhat ve Kerimi Grubu” faaliyet tarihi 2 Aralık 1921, “İmalat-ı Harbiye Grubu” faaliyet tarihi 19 Mart -16 Aralık 1920, “Namık Grubu” faaliyet tarihi 30 Ocak 1921, “Tedkik Heyeti Amirlikleri” faaliyet tarihi 1 Nisan 1921- 22 Haziran 1922 yer almaktadır. Bu istihbarat gruplarının, Kurtuluş Savaşı yıllarında Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına yardımlarda bulunduğu ve ciddi faaliyetlerde rol aldıkları bilinen bir gerçektir.

Günümüzde en etkili olan Türk İstihbarat topluluğu Milli İstihbarat Teşkilatı’dır (MİT) (Ateş, 2023, s. 67). Türkiye’nin 200 yıllık istihbarat tarihi içerisinde şüphesiz ki MİT, son derece önemli bir yere sahiptir (Safi, s. 2023, s. 25). MİT’in ilk yapılanması Millî Emniyet Hizmeti (MEH) teşkilatıdır. 15 Haziran 1926’da Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ e yönelik İzmir’de suikast girişiminden sonra devlet açısından yeni bir istihbarat teşkilatına duyulan ihtiyaç açık biçimde ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Atatürk bu konuya ilişkin olarak, “Bu böyle olmaz, muasır devletlerde olduğu gibi biz de modern bir istihbarat teşekkülü kurmak mecburiyetindeyiz” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu doğrultuda “Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği” tarafından 6 Ocak 1927 tarihinde, 10152 sayılı “Çok Gizli” ve “Kişiyeye Özel” gizlilik dereceli tebligat ile Cumhuriyet’in istihbari amaçlı olarak ilk defa faaliyet yürütmeye başlayan MEH kurulmuştur (Karabulut, 2023, s. 41).

MEH, kuruluşundan kısa bir süre sonra merkez teşkilatlanmasını tamamlamış ve müteakiben diğer illerde teşkilatlanma sürecine geçmiştir. Bu bağlamda MEH'in kuruluşuyla birlikte beş ilde birer adet şube tesis edilmiştir. Ancak 1927 yılının ekim ya da kasım aylarında şube kurulma uygulaması terk edilmiştir. Bunun yerine mıntika olarak adlandırılan Bölge Amirliği Sistemi getirilmiştir. Bölge Amirliği kurulan ilk yerler ise Samsun, Adana, Kars, Ankara, İzmir, Antalya, İstanbul ve Diyarbakır olmuştur. Bölge Amirlikleri bünyesinde görev alanlarına bağlı olarak A ve B şeklinde şubeler tesis edilmiştir. Bu arada şubeler içerisinde en aktif olanı B şubesi olmuştur.

Sertel ve Kızıltoprak'a göre, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Anadolu'daki tüm istihbarat faaliyetlerinin denetimi, 1927 yılında kurulan Millî Emniyet Hizmetleri Riyâseti tarafından gerçekleştirilmiştir. MEH, 1927-1965 yılları arasındaki 38 yıllık süreçte son derece başarılı hizmetlerde bulunmuştur. MEH'in yerine kurulan Millî İstihbarat Teşkilâtı ise günümüzde Cumhurbaşkanlığına bağlı bir istihbarat teşkilatı olarak faaliyet göstermektedir. Bu arada 22 Temmuz 1965 tarihli olan 644 Sayılı Kanun kapsamında Millî İstihbarat Kızıltoprak, 2023 "MİT" kuruluncaya kadar, MEH son derece etkin bir istihbarat yapısı olarak görevini sürdürmüştür (Sertel, & Kızıltoprak, 2023, s. 162).

Türk istihbarat tarihinde hem iç hem de dış istihbarat faaliyetlerinde bulunmuş olan MEH, zamanla ihtiyaçlar ve durumlar bağlamında birtakım yapısal değişiklikler geçirmiştir. 1963 yılına kadar Türkiye'nin en büyük istihbarat örgütü olan MEH, bahsi geçen düzenlenmeler bağlamında 21 Mayıs 1963 tarihinde TBMM'ye sunulan ve Temmuz 1965'te yürürlüğe giren "644 Sayılı Kanun" ile MİT'e dönüştürülmüştür. MEH, Türkiye'de ihtiyaç duyulan istihbari bilgilerin koordinasyonu ve değerlendirmesiyle bunlara yasal bir statü verilmesi amacıyla yapılan teşkilatlanma reformları neticesinde bugünkü modern ve çağdaş istihbarat örgütlerinin kurulmasında son derece etkili olmuştur (Aydın, 2025, s. 82).

Yukarıda belirtildiği üzere, 1965'te "644 Sayılı Kanun" ile kurulan MİT, 1965'ten 1983'e kadar faaliyetlerini sürdürmüş; fakat dünya genelinde değişen durumlar doğrultusunda bahsi geçen yasa hükümlerinde düzenlemeye gidilmiştir. Bu kapsamda 1983'te kabul edilen 2937 Sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve İstihbarat Teşkilatı Kanunu" yürürlüğe konulmuştur. MİT'in vazifeleri, söz konusu kanun hükümleri çerçevesinde yerine getirilmektedir. Türkiye'de istihbarat kurumlarının düzenleyen bahsi geçen kanun, bu alandaki tek yasal düzenleme niteliğini taşımakta olup, MİT'in faaliyet esaslarını, usullerini ve kuruluş esaslarını içermektedir. Bakanlıklar, "Genelkurmay Başkanlığı ve bağlı komutanlıklar", "Millî Savunma Bakanlığı" ile "Emniyet Genel Müdürlüğü" gibi kurumların istihbarat çalışmalarına katkıları ve mesuliyetleri de 2937 Sayılı Kanunu'nda teferruatlı bir biçimde düzenlenmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler bağlamında MİT'in yapısını yeniden düzenlemek amacıyla, "1 Kasım 1983 tarih ve 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu" çıkarılmış ve bu kanun 1 Ocak 1984'te yürürlüğe girmiştir. Bu durum, 2017'ye kadar devam etmiştir. Zira 2017 yılında yapılan düzenleme ile MİT Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. Bununla birlikte, kurumlar bünyesindeki istihbarat örgütlerinin genel vazife çerçevesi kanunla belirlenmiştir. İstihbarat faaliyeti yürüten birimlerinin isimleri, sayıları ve "iç örgütlenme yapıları" ise Cumhurbaşkanlığına bağlı olan "gizli" yönetmelikler aracılığıyla düzenlenmektedir. İstihbarat birimlerinin görevlerinin yönetmeliklerle belirlenmesi, görevlerin

hızlı bir şekilde yerine getirilmesini ve gizliliğin temin edilmesini sağlamaktadır (Gürel, 2022, s. 69).

MİT’in tarihsel gelişimine yer verildikten sonra, emniyet ve jandarma istihbaratının tarihsel gelişimine de kısaca değinmek gerekmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde istihbarat faaliyetlerinin ilk kuruluş süreci, 1925 yılında adının Emniyeti Umumiye Umum Müdürlüğü (EUUM) olarak değiştirilmesiyle birlikte, aynı yıl istihbarat faaliyetlerini yürütmek amacıyla “İstidlâat Müttehassıslığı” adı altında kurulan büronun 1926 yılında dördüncü şubeye dönüştürülmesiyle başlamıştır (Haklı, 2022, s. 6). Bu sürecin devamında, 4 Haziran 1937 tarihinde Önemli İşler Müdürlüğü’nün kurulmasıyla teşkilatlanma daha da geliştirilmiştir. Bu tarihte çıkarılan 3201 sayılı Kanun ile önceki mevzuatta yer almayan bazı memuriyetler ihdas edilmiştir. Bu kapsamda, Heyet-i İstihbariye Polis Müfettişliği ile biri siyâsî, diğeri idarî işlere bakan iki Genel Müdür Yardımcılığı makamı oluşturulmuş ve Önemli İşler Müdürlüğü bu yapı içerisinde faaliyete geçirilmiştir (Dikici, 2008, s. 737). Böylece MEH (MAH) ile birlikte Emniyet İstihbarat da aktif hale gelmiş olmaktadır.

Polis teşkilatı, istihbarat faaliyetlerine 2049 sayılı Kanun ile başlamıştır. Bu görev, merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü, taşrada ise İl Emniyet Müdürlükleri nezdinde siyâsî şube personeli tarafından yürütülmüştür. Haber alma faaliyetlerinin icrası amacıyla, siyâsî iktidarlar tarafından Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesine haber alma ödeneği tahsis edilmiştir. Söz konusu ödenek, istihbarat faaliyetleri kapsamında talepte bulunan birimlere, İçişleri Bakanlığı’nın uygun görüşü doğrultusunda Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından aktarılmıştır. Haber alma ödeneğinin Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde harcanmasına ilişkin işlemler ise 1937 yılına kadar I. Şube personeli tarafından yürütülmüştür.

1937 yılında Önemli İşler Müdürlüğü’nün kurulmasıyla birlikte söz konusu görev bu müdürlüğe devredilmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü personeli, Emniyet Genel Müdürü’nün makam odasına en yakın bölümde konuşlandırılmıştır. Personel sayısı iki ila üç kişiyle sınırlı tutulmuş olup taşra teşkilatlanması bulunmamaktadır. Diğer personelin, bu birimde görev yapanların ne işle meşgul olduklarını sorgulamalarına izin verilmediği gibi, birimde görevli personel de yürüttükleri faaliyetlere ilişkin dışarıya herhangi bir bilgi sızdırmamıştır. Bu dönemde polise doğrudan istihbarat yapma yetkisi kanunla açık ve net bir şekilde tanımlanmamış, konu yoruma açık bırakılmıştır. Öte yandan 27 Mayıs 1960 askerî darbesinin gerçekleştiği tarihte Önemli İşler Müdürlüğü, mekânsal olarak Ankara’da Bakanlıklar semtinde bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü binasının giriş koridorunda faaliyet göstermekteydi (Altıay, 2013, s. 63).

27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi’nden önce, 1951 yılında doğrudan Emniyet Genel Müdürü’ne bağlı olarak, ideolojik akımlar, kontr-espiyonaj ve her türlü kaçakçılık faaliyetlerine ilişkin haber toplamak amacıyla “Özel Büro” teşkil edilmiştir. Aynı dönemde çeşitli illerde bu büroya bağlı birimler de faaliyete geçirilmiştir. Yine bu yıl içerisinde, ilk istihbarat eğitimi niteliğini taşıyan “Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu” düzenlenmiş; ilk kez istihbarat hizmetlerinde görev alacak personelin “istihbarat branşına” geçirilmesine başlanmıştır. Bu kurs sonrasında Önemli İşler Müdürlüğü personelinin yerine getireceği görevler daha belirgin hâle gelmiş; ilk defa Önemli İşler Müdürlüğü’ne bağlı taşra birimleri olarak Özel Büro ya da Küçük Grupların oluşturulmasına başlanmıştır. Böylece merkez ve taşra birimleri ile polis istihbarat birimleri açısından kurumsallaşmaya yönelik yeni adımlar atılmıştır (Öz Yıldız, 2023, s. 447).

Polis teşkilatında “istihbarat” kavramının kurumsal düzeyde kullanımı, 1975 yılında Önemli İşler Daire Başkanlığı’nın adının İstihbarat Başkanlığı olarak değiştirilmesiyle gerçekleşmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin 1960 Askerî Darbesi ve 1971 Muhtırası süreçlerinde kamu bürokrasisi içerisindeki etkisini artırdığı; Millî İstihbarat Teşkilatı’nın kurulduğu 1965 yılı sonrasında şekillenen 1960’lı ve 1970’li yıllar, Önemli İşler Şube Müdürlüğü’nün/Başkanlığı’nın da güvenlik bürokrasisi içinde konum kazanmaya başladığı bir dönem olmuştur. Her ne kadar askerî müdahaleler nedeniyle çeşitli kesintilere ve kısıtlamalara maruz kalmış olsa da bu süreç Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat birimleri tarihi açısından bir kimlik inşası, teşkilatlanma ve ekol benimseme dönemine karşılık gelmektedir. Özellikle 1970’li yıllarda Federal Almanya’ya gerçekleştirilen ziyaretler sonrasında, bu ülkedeki uygulamalardan hareketle hedef bakımından anayasayı koruma, yöntem bakımından ise istihbarat ve kolluk yetkilerinin ayrıştırılması yönünde tercihler benimsendiği anlaşılmaktadır.

1983’te yapılan bir diğer düzenleme ile İstihbarat Başkanlığı isminin “İstihbarat Dairesi Başkanlığı (EGM-İDB)” şeklinde değiştirilmesi ve aynı tarihte bütün illerde taşra teşkilatlarının tesis edilmesi, Başkanlığın hem teşkilatlanması hem de kimlik inşasının sağlanması bakımından önemli bir adım olmuştur. Bundan dolayı da 1975–1985 yılları, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı’nın tarihi açısından son derece önemli olan ikinci tarihsel aşama olarak görülebilir. Söz konusu evrenin ayırt edici özelliği ise kurumsallaşmanın ötesinde, delil ile istihbarat ayrımının yerleşmeye başlamasıdır. Bu süreç, günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir (Akbaş, 2023, s. 155). Yukarıda sunulan bilgilere ek olarak, 1983 yılında İstihbarat Daire Başkanlığı adını alan yapının, tüm illerde Emniyet Müdürlükleri bünyesinde istihbarat birimlerinin oluşturulması da yine bu tarihte mümkün olabilmektedir. Son olarak, 17 Ocak 2020 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 56 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 22 Ocak 2020 tarihli Bakanlık Makamı onayı doğrultusunda, İstihbarat Daire Başkanlığı yeniden yapılandırılarak İstihbarat Başkanlığı adını almıştır.

Türkiye’deki bir diğer istihbarat örgütü jandarma istihbarattır. 1970’li yıllardan itibaren varlık gösteren jandarma istihbarat yapılanması, esas itibarıyla İçişleri Bakanlığı’nın 19 Mayıs 1987 tarihli onayıyla, 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanunu’nun 1’inci maddesi uyarınca yetkilendirilen Jandarma Asayiş Komutanlığı bünyesinde teşkil edilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı kapsamında, İçişleri Bakanlığı’nın onayıyla 24 Ağustos 1987 tarihinde Jandarma İstihbarat Grup Komutanlığı kurulmuş; söz konusu komutanlık Ekim 1987 tarihinden itibaren Diyarbakır Jandarma Asayiş Komutanlığı emrine verilmiştir (Çınar, 2014, s. 105).

Yukarıda sunulan bilgiler çerçevesinde jandarma istihbarat, 1987 yılında Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı’na bağlı olarak kurulmuştur. Başlangıçta Mardin, Si-lopi ve Batman bölgeleri faaliyet alanı olarak belirlenmiş olup, bu yapı içerisinde toplam iki grup ve on bir tim görev yapmıştır. Zaman içerisinde çalışma ve faaliyet alanlarını genişleten jandarma istihbarat, günümüzde İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde Jandarma İstihbarat Başkanlığı adıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Jandarma İstihbarat Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığına bağlı bir istihbarat birimi olup, başta terör suçları olmak üzere suç işlenmesinin önlenmesi ya da işlenmiş suçlara ilişkin olarak kişiler, gruplar ve suç örgütleri ile muhtemel harekât bölgeleri, hava ve arazi hakkında bilgi elde etmek ve bu bilgileri işlemek amacıyla görev yapmaktadır.

Son olarak, jandarmanın istihbarat faaliyetleri bağlamında 2000’li yılların başından itibaren her bir ana kolunu tesis eden başkanlık yapılanmasının oluşturulduğu ve bu suretle merkezî bir teşkilatlanmanın temellendirildiği görülmektedir. Bu çerçevede, istihbarat alanında taşradan merkeze doğru gelişen teşkilatlanma çabası, her bir İl Jandarma Komutanlığındaki mevcut yapılanmayla uyumlu olacak ve üst komuta kademesine karşı sorumluluk içerecek şekilde, yatay örgütlenmenin tamamlayıcısı ve destekleyicisi bir konumda yer almıştır. 2020 yılından itibaren merkezden karar alma mekanizmalarında hızlı ve esnek bir sürecin işletilmesiyle birlikte, karargâhın doğru ve etkin sonuçlar doğurabilecek yönetici karar alma aşamalarına yerinde katkı sunduğu bir yapılanma öne çıkmaktadır. Bu yapılanma, sahip olduğu deneyim ve tecrübe birikimiyle ilerleyen yıllarda farklı şemalarla ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte, gerçekleştirilen bu tensikat dahi, yaşanan sorunların farklı dönemlerdeki tezahürleri ve çözüm yolları çerçevesinde Jandarma Genel Komutanlığı’nın kurumsal istikrarlı yapısına reaksiyon gösterebilme kapasitesini ortaya koyması bakımından ayrıca önem arz etmektedir (Aslan, 2024, s. 151-152).

SONUÇ

Türkiye’de istihbarat kurumlarının gelişimini konu alan bu çalışma, istihbarat olgusunun Türk devlet geleneğinde salt bir bilgi toplama pratiği değil; kadim dönemlerden modern döneme evrilen, devletin bekasıyla özdeşleşmiş stratejik bir "kurumsal refleks" olduğunu ortaya koymaktadır. Karahanlılar ve Gazneliler gibi ilk Müslüman Türk devletlerinde "Berîd" teşkilatıyla temelleri atılan bu gelenek, sadece haber alma ihtiyacını karşılamamış, aynı zamanda devletin egemenlik alanını koruyan rasyonel bir denetim mekanizması işlevi görmüştür.

Selçuklu Devleti’nde Nizamülmülk’ün Siyasetnâme’de teorize ettiği ilkeler, istihbaratı bir yönetim felsefesi haline getirirken; Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Hafîye Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa gibi yapılar, bu mirası modern dünyanın karmaşık tehdit algılarına göre yeniden şekillendirmiştir. Özellikle Teşkilat-ı Mahsusa’nın kazandırdığı operasyonel esneklik ve asimetrik harp teknikleri, Milli Mücadele dönemindeki Karakol ve Hamza grupları üzerinden Cumhuriyet’e devredilen hayati bir tecrübe mirası olmuştur.

Cumhuriyet dönemiyle birlikte bu tarihsel birikim, MEH’ten MİT’e uzanan süreçte köklü bir doktrinel kırılma yaşamıştır. Bu süreç, Türk istihbaratının sadece askerî bir odaktan çıkarak, yasal zemini güçlendirilmiş, sivil-demokratik bir denetim ve yönetim mekanizmasına evrilmesini temsil etmektedir. 1965 ve 1983 yıllarındaki kanuni düzenlemelerle pekişen bu yapı, 2017’deki idari değişikliklerle birlikte devletin en üst karar alma mekanizmasıyla doğrudan entegre bir kimliğe kavuşmuştur.

Emniyet ve Jandarma bünyesindeki istihbarat birimlerinin evrimi de bu genel kurumsal dönüşümle uyumludur. Emniyet istihbaratının "anayasayı koruma" odağındaki teknik uzmanlaşması ve Jandarma istihbaratın taşradaki deneyimini merkezdeki "çevik" (agile) karar alma süreçleriyle birleştirmesi, Türkiye’nin istihbarat mimarisini hiyerarşik bir yapıdan çok, dinamik bir ağ yapısına dönüştürmüştür. Netice itibarıyla Türk istihbarat sistemi; Selçuklu’nun haber alma disiplini, Osmanlı’nın son dönemindeki operasyonel özerklik ve Cumhuriyet’in modern hukuki ciddiyetini kendi potasında eritmiş durumdadır. Bu tarihsel sentez sonucunda ortaya çıkan yapı, günümüzün hibrit tehditlerine karşı koyabilen, dâhili ve harici

tehditleri henüz oluşmadan saptayabilen ve Türkiye'nin ulusal güvenlik mimarisini "istikrar ve beka" ekseninde ayakta tutan yegâne stratejik güç odağıdır.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, M. (2023). İç Güvenlik İstihbaratı ve Polis İstihbaratı Arasındaki İlişki: Türk Polis Teşkilatı/İstihbarat Başkanlığı Örneği. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 25(2), 149-164.
- ALTIAY, K. (2013). Cumhuriyet Dönemi İstihbarat Örgütleri. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ASLAN, M. (2024). Cumhuriyet Dönemi Jandarma Teşkilatı ve İcra Ettiği Görevler. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATEŞ, A. (2023). *İstihbaratın Dönüşümü (Artan Tehditler ve Enformatik Şoklar Teorisi)*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- AYDIN, M. (1990). "Milli Mücadele Yıllarında Türkiye Büyük Millet Meclisi Lehinde İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gizli Bir Grup: Zabitan Grubu (27 Ekim 1920-20 Eylül 1921)". *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 1(1), 11-27.
- AYDIN, N. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbarat*. İstanbul: Paraf Yayınları.
- AYDIN, M. (2025). İstihbaratın Terörizmle Mücadeleye Etkisi: MİT'in Sınır Ötesi Operasyonları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- AYDOĞDU, Murat. (2010). "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti-Mustafa Kemal Paşa Rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı II". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26 (76), 155-200.
- BAL, M. A. (2022). "Milli Mücadele'nin Gizli Teşkilatı: Karakol Cemiyeti (1918-1920)". *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130 (256), 103-48.
- BEHAN, Mehmet Ali. (1999). "II. Abdülhamid Döneminde Hafıyye Teşkilâtı ve Journaller." *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, (8), 65-83.
- ÇAĞLAK, Aykut. (2021). "Türk İstihbaratının Modern İstihbarata Geçiş Sürecindeki Uygulamalarının Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Katkıları". *Atatürk Yolu Dergisi*, (68) 259-82.
- ÇINAR, Ş. (2014). Kamu Düzeninin Sağlanmasında İç Güvenlik İstihbaratının Önemi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DAŞ DARICI, M. G. (2018). Osmanlılarda İstihbarat Faaliyetleri (1300-1750) (Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİRCİOĞLU, İ., GÜVEN, O., & HİNİZ, Y. (2021). "İslâmiyet'in Kabulünden Sonra Türklerde İstihbarat Felsefesi". *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(3), 15-34.
- DİKİCİ, A. (2008). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Polis Teşkilâtı (1923-1938)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24 (72), 719-56.
- EROĞLU, H. (2003). Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nin İstihbarat Stratejileri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22(34), 11-33.

- GÖÇ, E. (2013). Türk İstihbaratının Tarihsel Gelişimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 85-111.
- GÖR, E. (2015). *II. Abdülhamid’in Hafıye Teşkilatı ve Teşkilat Hakkında Bir Risale Örneği: “Hafıyelerin Listesi”*. Ankara: Ötüken Neşriyat
- GÖR, E. (2021). “Sultan II. Abdülhamid’in İstihbarat Şeflerinden Ahmed Celaledin Paşa: “Gözdelikten Firara” Hayatı ve Faaliyetleri”. *Journal of Universal History Studies*, 4(1), 30-53.
- GÜLTEKİN, H. (2023). Osmanlı’da İstihbarat Faaliyetleri ve Teşkilât-ı Mahsûsa. *Social Science Studies*. 110, 6405-6411.
- GÜNEŞ, G. (2013). “Teşkilat-ı Mahsusa ve Birinci Dünya Savaşı Yıllarındaki Faaliyetleri”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29 (85), 101-30.
- GÜREL, A. (2022). 1880 Sonrası Türk İstihbarat Birimlerinin Gelişimi ve Derin Devlet Yapıları. *Anadolu Üniversitesi İktisadi Fakültesi Dergisi*, 4(2), 62-77.
- HAKLI, S. Z. (2022). Erken Cumhuriyet Döneminde Polis Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 24(1), 4-30.
- HAYDAROĞLU, İ. (1997). “II. Abdülhamid’in Hafıye Teşkilatı Hakkında Bir Risale (II. Kısım)”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 19(30), 135-174.
- İYİAT, B. (2020). *Türk Devlet Geleneğinde Milli İstihbarat*. Ankara: Kripto Yayınları
- KARABULUT, A. (2023). Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Örgütlerinin Kurumsallaşmasında Osmanlı Devleti’nin Etkisi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 6(1), 35-46.
- KARAN, K. (2008). *Türk İstihbarat Tarihi*. İstanbul: Truva Yayınları.
- KÖKÜTİ, T., & Falus, O. (2025). “Thoughts on the AI Act of the EU, the Trustfulness of AI and its Applicability in Management Methods Courses in Higher Education”. *Contemporary Readings in Law and Social Justice*. 17 (1), 1020 - 1028
- MANDALOĞLU, M. (2024). “Eski Türklerde İstihbarat ve Casusluk Faaliyetleri”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 487-521.
- MUTLU, N. (2023). “İstihbarat Üzerine Tarihsel Düzlemde Metaforik Bir Sentez: İç Güvenlik Bağlamında Paramedik Yaklaşım”. *Güvenlik Ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi*, 1(1): 53-75.
- ÖZ YILDIZ, S. (2023). “1923’ten 2023’e Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Tarihçesi”. *Türk İdare Dergisi*. Özel Sayı, 437-463.
- 1923’ten 2023’e Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Tarihçesi
- SAFİ, P. (2023). *Milli İstihbarat Teşkilatı (1826-2023)*, İstanbul: Kronik Yayıncılık.
- SERTEL, S., & KIZILTOPRAK, T. (2023). “Milli İstihbarat Teşkilatının 1966-1982 Yılları Arasında Edindiği Cihaz Ve Araçlar”. *Belgi Dergisi*, (25), 159-85.
- SEYREK, A. (2020). *İstihbarat Örgütleri Tarihi*. Ankara: Dorlion Yayınlar.
- ŞEBER, N. (2012). Namlunun Ucundaki Padişah: II. Abdülhamid’e Karşı Planlanan Suikastler. *Türkiyat Mecmuası*, 22(1), 31-59

- TÜRKMENOĞLU, M.A. (2021). *Kurtuluş Savaşında Türk İstihbarat Faaliyetleri*. Hacı Bektâş-ı Velî Anısına Türkiye Ve Türk Dünyası Araştırmaları-VIII. (Ed. Yunus Emre TANSU). Ankara: İKSAD Yayınları.
- UYAR E., & ŞAHİN M. T. (2021). *Anadolu Selçuklu Devleti'nde Dış İstihbarat Faaliyetleri*. INSAC Social and Education Sciences, (Ed.Doç. Dr. Mehmet Dalkılıç, Dr. Öğr Üyesi. Betül Serbest Yılmaz). Ankara: Duvar Yayınları, 579-618.
- YÜKSEL, A. (2018). *Osmanlı İstihbarat Ağını Besleyen Bilgi Kanalları (Kuruluştan II. Abdülhamid Devrine Kadar)*. XVIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, Türkiye, 1 - 05 Ekim 2018, (3), 1-32.
- ZÜRCHER, E.J. (2005). *Millî Mücadelede İttihatçılık*. 3. Baskı. (Çev. Nükhet Salihoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines the historical evolution of intelligence activities and institutions in Türkiye, from their conceptual foundations to their current modern and institutional structures, using a broad perspective and document analysis methods. Intelligence, in its most fundamental sense, is the process of gathering, processing, and analyzing information in order to protect the survival of states against internal and external threats, ensure constitutional integrity, and gain strategic advantage. The need to anticipate the military, political, and social strategies developed by nation states towards each other has transformed intelligence from merely a security bureaucracy tool into an indispensable element of state administration and diplomacy. Intelligence production is carried out by professional civil servants within a cyclical mechanism consisting of five basic stages: identifying the need, collecting data, processing it, analyzing it to convert it into finished information, and distributing it to the relevant authorities.

A historical analysis of the work reveals that the Turkish intelligence tradition can be examined in four main periods. When examining the pre-Ottoman Turkish states, the first period, it is seen that the human element was central to obtaining information. In the first Muslim Turkish states, such as the Karakhanids and Ghaznavids, intelligence activities were carried out through military and administrative offices, such as the “Sâhib-i Berîd-i Leşker,” who accompanied the army and reported the course of military operations and the distribution of spoils to the ruler. In the Great Seljuk and Anatolian Seljuk states, this structure was institutionalized under the name “Divânü'l-berîd.” During this period, the intelligence network was expanded through spies disguised as merchants, ambassadors, dervishes, and travelers. The decryption of enemy fortifications by spies prior to the Battle of Dandanakan in 1040 proved the advanced intelligence capabilities of the period. Nizam al-Mulk's work, *Siyasetname*, is also an important historical document showing how vital the intelligence philosophy of this period was for state administration.

In the second period, the Ottoman Empire, intelligence was conducted for centuries through a multi-channel information gathering strategy rather than a single central organization. In military intelligence, paramilitary groups such as “dil,” “martolos,” and “voynuk,” as well as prisoners, travelers, and merchants, were actively used; in the diplomatic sphere, in-

terpreters and ambassadors were utilized. However, with the increase in internal rebellions and assassination attempts threatening the state, Sultan Abdulhamid II established the “Yıldız Intelligence Organization” (Hafiye Organization), which was directly affiliated with the palace. This structure, whose regulations were prepared by Grand Vizier Said Pasha, represents an important turning point in terms of the institutionalization and modernization of Ottoman intelligence.

The third period began with the demobilization of the army following the Armistice of Mudros and continued through the years of the National Struggle (1919-1922), during which the state fought for its very existence. During this period, secret resistance organizations such as the Karakol Society, Zabitan, and Hamza groups were established to support the independence movement. These structures successfully carried out critical operational tasks, such as intelligence gathering behind enemy lines and exposing and prosecuting agents of the Allied Powers, such as Mustafa Sagir.

The fourth and final period, the Republican era, represents the transformation of intelligence into a modern, legal, and civilian-controlled state institution. Following the attempted assassination of Gazi Mustafa Kemal Atatürk in İzmir in 1926, the necessity arose to establish a modern organization, as in contemporary states, and the National Security Service (MEH) was formed. In line with the dynamics of the Cold War, this structure was given legal status by Law No. 644, enacted in 1965, and transformed into the National Intelligence Organization (MİT). Simultaneously, the process that began in 1925 with the “Special Investigations Unit” within the General Directorate of Security took on an evidence-based institutional identity with the establishment of the Special Office in 1951 and the organization of the Intelligence Department in all provinces in 1983. Gendarmerie intelligence also ensured its own institutional transformation by integrating its field experience in the provinces with agile and flexible decision-making mechanisms at the center.

Consequently, this research confirms that the intelligence architecture in Türkiye is not a momentary reflex; it is the product of a deep historical continuity that synthesizes the Seljuk “Berid” discipline, the Ottoman paramilitary and multi-channel intelligence flexibility, and the central, legal seriousness of the Republic. This rich historical legacy has enabled today's Turkish intelligence community to transform into a sophisticated structure capable of countering the asymmetric and hybrid security threats of the 21st century, acting proactively and safeguarding the state's survival.